

(המשך מעמוד 35)

במצאיות אמת.

היא התחילה את הקריירה שלה בגיל מאוחר יחסית - 26 - והיא אז אם לשלושה ילדים. היא עשתה סטאז' בשולי התיאטרון והגיעה אל התיאטרון הממוסד מוכנה.

התיאטרון לא קלט אותה. מרים גבריאל היא טיפוס אלטיממסדי מובהק. בגיל 40 ארזה את המינוודות ויצאה למסע מחוץ-אל-חוץ בארצות-הברית, בילתה לילות רבים בשקיישנה, בקונצרטים של רוק. אחר-כך חזרה לתל-אביב.

אני זוכרת אותה כבר של שמוליק קראוס, מרכזת סיבה חבורה של צעירים השותים בצמא את סיפורי הרפתקאותיה המופלאים. יכולת הסיפור שלה היא נדירה. באתי לכתוב ראיון עם שחקנית מצאתי את עצמי משחזרת זיכרונות של ילדה קטנה בתקופה שלפני קום המדינה, ברחוב מלצ'ט בתל-אביב. הסיפורים שלה מרתקים. בפעמים

● ילדותך היא מוטיב חזק מאוד בחיך, חזק מהרגיל. מדוע?

אני מרגישה שגורלתי על איזו פרשת-דרכים מיוחדת במינה. לא רק אני, כל בני גילי, אני מנסה לכתוב את הדברים, כי אני מרגישה ששמעתי וראיתי דברים. ● מזה את כותבתך?

היה חורף ארוך וקר, וחשתי שאם לא אוציא מתוכי את הדברים - אשתגע. התחלתי לכתוב מההתחלה-התחלה. ופיתאום, כל ילדותי עלתה לפני. אני זוכרת פירטיסטים הנה, אקרא לך: "אני, מרים, נולדתי ב-26 בינואר 1935, כ"ב בשבט התרצ"ה, לחופיו שטופיה-שמש של היסטוריון, בעיר העברית הראשונה תל-אביב, בבית-החולים עין גדי, להורי, אליעזר וצילה גליצמן.

נקראתי מרים, לזכר סבתי עליה-השלוש מרים שיינברג, אשר נפטרה שנה אחת קודם, כ"א בתמוז התרצ"ט, בעירה אושווינצ'ים, שבה גרו סבותיי ובה נולדו הוריי, אושווינצ'ים, עירה יהודית קטנה ונדרת בגליציה, באזור הקורד של

מרים גבריאל עם ניסן יתיר ב.גן הדוברנים" מפו שם עלי סטיגמה"

שלויה-עילית - איבר שלויה - המתקרת כפיה יהודיה אושפיזין; שיבוש של המילה הארמית אושפיזין, דהיינו אורחים, המתקרת כפי הפולנים אושווינצ'ים וכפי הגרמנים אושוויץ. "אה, ילדותי המיוסרת לחופיו שטופיה-שמש של היום התיכון".

נורא חשוב לי שתכתבי את זה. את מבינה מה סיפרתי לך כעת, בכמה מישפטים? אושוויץ, השם הנורא המעורר חלחלה, היתה כפי יהודיה אושפיזין - מקום לאורחים. בימי ילדותי הרחוקים השם הזה היה געגוע. אני התגעגע לאושווינצ'ים. הוא סיפר לי, שהוא למד לשחות בנחל, הוא סיפר לי על היערות מסביב, ואני כל הזמן חלמתי על המקום הנפלא הזה. לאט-לאט הפך המקום הזה למשור נורא. אושפיזין הפכה לאושוויץ - מקום המעורר חלחלה, רעדה. וכל זה בכמה שנים של ילדותי. את מבינה את זה?

● אני זוכרת את העוצר הגדול, אח הכלניות שהתקמו במלצ'ט ושהספורט הלאומי של הילדים היה לעבור את הכביש בלי שהכלניות יתכסו אותם

● מזה דתך אותך לכתוב?

יש לי זיכרון מופלא, כנראה. כשאני מרברת עם ילדים שגדלו בשכונת מלצ'ט על השכנים מלמטה, על הרב הלפרין שזעק על הילדות, הם משתגעים. הם לא יודעים איך אני זוכרת, כשישחקתי בחפץ, אחותי אמרה לי: "מרים, עשית את גברת מושקט" גברת מושקט היתה

אחת השכונות שלנו ברחוב מלצ'ט. היכרונות שלי מרחיקי-לכת. אני זוכרת דברים מהשנים הראשונות של חיי. זה ממלא אותי. אני מספרת המודרמון אנקדוטות וסיפורים על ימי ילדותי הרחוקים, על הערביות שבאו בערב-הפסח לצעוק "לתמא, לתמא!" ואיך שהגיעו פיתאום שכנים יקים לשכונה הרתית שלנו - הר ופראו רוברט קראו להם. זה היה

כל החיים שלי אני עושה דברים שאני חושבת שהם יפים, וחושבת עליהם זכחות וצעקות

מאורע בחיי השכונה. קודם כל הם הגיעו עם כלב ענק, וכלבים לא כל-כך נראו בשכונה שלנו, שהיתה מלאה כשטיכעאלך וכבתי-כנסת. הם גם הכניסו אל השכונה הרתית מונח שלא היכרנו: "שלאף שטונרה" - מנוחת הצהריים.

הם הגיעו עם מושגים שלא היכרנו. את יודעת מה זה שפיתאום אסור היה לעשות רעש בין 2 ל-4? אסור היה לשחק ברחוב! הם שיכשו לנו את השבת. מה זה היה שבת

מרים גבריאל ב"מעגל הגיר" נמאס להיות שחקנית"

ברחוב מלצ'ט? תפית-שחרית ומוסף, ואחר כך הולכים למאפייה של פרצ'יק, להוציא את הטשולענט. אוכלים, אחר-כך הולכים לשלה שירעס - שלוש סעודות בבית-הכנסת. זו היתה השבת.

הים - מי היה הולך לים בשבת? בשבת זה היה ברור לגמרי: הים היה סגור. באמצע השבוע אמא שלי היתה לוקחת אותנו באדיקות מרובה לים, דרך כוגרשוב. אבל בשבת? מי ידע שיש ים בשבת? והנה הגיעו הר ופראו רוברט, וביום שבת, לא פחות ולא יותר, מגיעים אליהם חברים עם מכונות, והר ופראו רוברט עם שורטס הולכים לים. בשבילי זה היה כאילו שהעולם התהפך. אנתנו ממש התייחסנו אליהם כמו אל יצורים מעולם אחר, שלשלו לעולמנו.

עד שיום אחר הילדים גילו שהמקצוע של הר רוברט זה לא פחות ולא יותר יבוא של קנרונים, ומאוות יום לא עשינו לו חשבון יותר.

אני גם זוכרת את הרב הלפרין מלמטה, איך היה מגרש את הילדים שירדו לחצר שלו. הם גרו במרתף. היתה לו בת אחת גיבנת ובת אחת שהתחתנה טוב ועברה לגור למעלה, כאחרי-העם, עם העשירים, ובן מרדכי, שלמרד בישיבה ובכוחות עצמו גמר את בחינות-הבגרות. ואני זוכרת את אמא שלו צועקת אחריו "וילדע חייע!"

הרב הלפרין היה יושב בקיץ עם גופיה ועל זה ארבה כנפעס, והיה לומד גמרא, כשהרגלים שלו בתוך גיגית עם מים. הוא היה עושה את עצמו לומד תורה, כשבצעם הוא אורב לילדים. בגע שהיה תופס איזה ילד יורד במדרגות, היה קם ומכסה אותו.

והיתה רעבעצן שגרה למטה, וכל הילדות שלי חשכתי איך לרדת למטה מבלי שהיא תתפוס אותי ותשלח אותי למכולת. וכל פעם שהייתי הולכת בשבילה למכולת היתה מושכת אותי ביד גיומה לפרודור מלא ספרים עם ריח של עובש של זקנים, היתה מוציאה קופסת-פח עם סוכריות רביקות והיתה רוחפת לי לפה. זה היה סיטו אמיתי!

קומה מעלינו גר אברהם יסקי ולידנו מישפחת רובנוב.

והיה שבת צופי-קהילה, למרות שהררי שלחו אותי כשהייתי בת 10 לתנועת-הנוער של הפועל-המזרחי.

● תארי לי את הבית שלך.

גילתי בבית מיוחד, למרות שאו לא ידעתי שהוא מיוחד. אני מילגן קבוצה של חלוצים ב-1921, שעלתה ארצה, ואמא שלי הצליחה לברוח בפעם השלישית ולעלות ארצה. היא נכשלה פעמיים, כי הוריה תפסו אותה. ואז, ביום שבת אחר, כשכל המישפחה היתה בבית-הכנסת, ברחו להם.

ברוך היא מכרה תכשיטים והצטרפה לקבוצת גורד-העבודה שסללה את כביש עפולה-נצרת, ואחר-כך עברה כנהל ובחדרה בייבוש ביצות.

הורי היו בטריפ של אידיאלים טיבעוני. הם היו טולסטויאניים - לא לבשו מוצרי-עור, לא אכלו ביצים, לא שתו חלב. אמי חלתה בקדחת, ושימעה יצא למרחוק. באושווינצ'ים כינו אותה צילה-מיטידה-שטיינרס - צילה אם האבנים" - מכיוון שעברה בטיקול אבנים.

ב-1931 חזרה לפולניה כמצב גופני רע מאוד. הוריה היו זקנים והיא נסעה לאחיה, משה שיינברג, באמסטרדאם, שהיה יהודי עשיר מאוד. אבי בא אליה, וב-1934 אמר לה: "את חוזרת איתי לארץ-ישראל. אין מקום באירופה ליהודים".

אמי היתה בהריון איתי. מישפחת רודי נשארה באמסטרדאם. כולם נספו בשואה.

אמי אהבה לספר, איך יום אחד נסעה עם רודי העשיר לאקספו בבריסל, ושם המישפחה התעכבה בביתן של הארכיטקטורה וחידושי-האופנה. היא נעלמה להם והם מצאו אותה עומרת מול מכונה ענקית המייצרת חצץ, מחשבת כמה עבודה משקיע חבר בגורד-העבודה כדי להגיע לאותה התוצרת שמפיקה המכונה בשעה.

אני נולדתי ב-1935 בתל-אביב, אחרי שעבר על הוריי מהפך: הם עזבו את החלוציות. חזרו

עם שייקה לוי, ויעל שרץ שתקנית מתחילה"

לעיר. אבי קיבל סוכנות של לודז'יה, והם חזרו אל הרת.

אני נולדתי להורים בורגנס-דיינים. אבי היה פעיל במזרחי, וגרנו בשכונה רתית, שאורחי החיים בה היה מסורתי. אבל הוריי דיברו רק עברית. אני לא יודעת אידיש. אמי דיברה עברית מעולה, וזה היה וטיבעי שאלינו הביתה יבואו מכפרי-זיתקי ושושנה מחררה, וגם יכנסו הרבנים והגבאי של בית-הכנסת וסוחרים - זו היתה מן קומבינציה מיוחדת במינה. לכן אני